

הַלְבוּת שֵׁפֶת סִימָן שֶׁסָד

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה הוי כמחיצה]

דקמה אַתְרוּנִים חוֹלְקִין בְּנֶה(149).

149) בביאור הדעות בזה, ראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל ס"ק צד.

[ביה"ל שם]

לא ניקא להו לְהַאֲתְרוּנִים בְּנֶה(150).

150) ודעת החזו"א (או"ח סי' קח ס"ק יב) כדעת המג"א.

סִימָן שֶׁסָד

דִּין מְבוּי הַמְפָּלֵשׁ, וְעֲשׂוּי כְּנֶדֶל

[משנ"ב ס"ק ז]

אֵין צְרִיךְ בַּק תְּקוּן חֲצֵר מְשֻׁנֵי צְדָדִין, דְּהֵינָנוּ מְקַלְ צַד שְׁנֵי פְּסִין אוּ פֶס רַחֵב אַרְבָּעָה(1).

1) והחזו"א (או"ח סי' סה ס"ק לג) תמה על דבריו, שאם יש למבוי שתי מחיצות פרוצות לגמרי, ודאי שהוא כרמלית ולא רשות היחיד ואסור לטלטל בו, ולא מצינו שהקילו בחצר שדי לה בשני פסין אלא כשיש לה שלש מחיצות בשלש רוחות שהעומד בהן מרובה על הפרוץ, אבל אם יש לה מחיצות של עומד מרובה רק בשתי רוחות, אין מועיל מה שעשה שני פסין בכל צד. והוסיף, שהמשנ"ב עצמו (לעיל סי' שסב ס"ק מה ובביה"ל שם ס"ח ד"ה פרוץ) כתב, שכדי להתיר חצר צריך שיהיו בה ג' מחיצות שהעומד בהן מרובה, וכן כתב במקום אחר (סי' שסא ס"ק ח ושעה"צ שם ס"ק יד). וכדברי החזו"א מבואר בראשונים, בתוס' (צד, א' ד"ה מאי) ברשב"א (עבודת הקודש ש"א סי"ג) בר"ן (עירובין יא, א) ובמאירי (יב, א). אמנם בריטב"א (שם יא, א ד"ה חצר) מבואר כהמשנ"ב.

ולכן ביאר החזו"א בכוונת הרמ"א, שמדובר באופן שהמבוי הזה שדינו כחצר היה פתוח מצד אחד לרשות הרבים, ומצידו האחר לחצר סתומה [שיש לה מחיצות ואינה פרוצה] שלא עירבה לעצמה ולא עם בני המבוי, ובאופן זה אפשר לתקן את המבוי על ידי שני פסין בכל צד.

וכתב שם לישב את כוונת המשנ"ב, שהמבוי הזה שדינו כחצר היה פתוח מצד אחד לרשות הרבים, ומצידו האחר לחצר שלא עירבה

לעצמה ולא עם בני המבוי, וחצר זו היתה פרוצה לרשות הרבים והפרצות מכוונות זו כנגד זו, שבאופן זה אם יש למבוי דיני מבוי לא מועיל לחי משני הצדדים כדי להתירו, ואם הוא כחצר אפשר לתקנו על ידי ב' פסים משני הצדדים. [ובספר בינת שמחה (מכתב ב אות ה) כתב, שהחזו"א עצמו חולק על המשנ"ב וסובר שגם באופן זה אין ב' פסים מתירים, ולכן כתב אחר כך לבאר את דברי הרמ"א שכונתו באופן שהמבוי פרוץ לחצר סתומה. אמנם הגר"ח קניבסקי (בתשובה שם) כתב, שנראה שבתחילה כתב החזו"א לפרש את דברי הרמ"א בחצר סתומה, ואחר כך נתחדש לו שאפשר לבאר שהחצר פרוצה והפרצות מכוונות, ולכן הכניס תירוץ זה בסוגריים].

והשו"ע הרב (סי' ט) כתב כהמשנ"ב. ובספר בינת שמחה (שם) כתב, שאולי אפשר לדחוק בכוונתו כעין פירוש החזו"א בכוונת המשנ"ב.

[משנ"ב ס"ק ו]

מְקָאן וּמְקָאן(2).

2) ואם עשו דלתות ללא צורת הפתח, נחלקו האחרונים בדבר, דעת השו"ת חתם סופר (או"ח סי' פח) ושו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' קמג) ושו"ת אבני נזר (או"ח סי' רעח ו-רפ) שדלתות מתירות גם אם אין צורת הפתח, כיון שהדלת נותנת לפירצה שם פתח, והיא גודרת את הפירצה גם כשהיא פתוחה. אמנם בשו"ת פינות הבית (סי' יב) פקפק בזה, וכן דעת החזו"א (או"ח סי' עח) שאין דלתות מועילות להתיר רשות הרבים אם אין בהן צורת הפתח, אלא שבזמן שהדלתות נעולות הן מועילות מדין מחיצה, אבל בשעה שהן פתוחות בטלה המחיצה ואסור. ובטעם הדבר כתב, שענין הדלתות הוא כדי לבטל את בקיעת הרבים, ואחר שבטלה הבקיעה, מועילה צורת הפתח להתיר. וכן כתב הג"ר נתן אדלר (הובא בשו"ת בנין ציון סי' כו, וכן כתב בשו"ת יד הלוי סי' סט בשמו), והוסיף שכן היא גם דעת ההפלאה.

[ביה"ל ד"ה שאינה מערבת]

וְכֵן מְצַדֵּי גִּסְרָן בְּפִי מְגִידִים, עֵין שָׁם(3).

3) בד"ן זה שמבואר מהגר"א והפמ"ג, שלחי מועיל כדי להחלק ממקום שאסור בטלטול מחמת חסרון עירוב, כמו שמועיל כדי להחלק ממקום שאין בו מחיצות, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל סי' שסג ס"ק קכח.

הלכות שבת סימן שסג שסד

וכו

באר הגולה

(יג) [יג] (קנו) (ובקזה, התל * הני (קנו) פמחיצה) (בית יוסף *):

שסד דין מבוי המפולש, ועשוי כנדל, וכו' ה' סעיפים:

א (א) *מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים, או צד אחד לרשות הרבים וצדו השני לכתומלית הגה או שני ראשיו פתוחין לכתומלית (ריב"ש סימן תה), (ב) צריך צורת הפתח מן ארבעה זוויות או קורה מן ארבעה זוויות או צדו אחד פתוח לרשות הרבים (ג) *ויעדו השני לחצר * שאינה מערבת, * אין צריך אלא לחי או קורה בשני ראשיו: הגה וכל זה, שיש לו תנאים המבארים לעיל סימן שסג סעיף כו בדיון מבוי, (ד) אכל או אינו רק כחצר, צריך תקון חצר משני צדדיו: ב (ה) לרשות הרבים עצמה אינה נקרת (ו) אלא בדתות, כדכתיב ונקרא עשוי לעיל

(*) (וקל אמות דעירובין באמה ששה, אלא לפעמים שחוקות ולפעמים צבחות, באופן שיהא חקורא) א עירובין ו ברתא ונקרא ונסא קטא, הרי"ף ה"ה"ש והרמב"ם פסקו וי ב טור וסמ"ק בהנחות ג מפוש כדכתיב ונקרא עשוי לעיל

באר היטב

ע"ש: (יג) וקנה. ואם כל העיר מקפת תל ואח"כ בנו בה בתים אסור, כמ"ש סימן שסג ס"ב, מ"א. וענין שו"ת אמנות שמואל סימן מ א חרין סביב לעיר נחב ד' ועמק י' ומר לטלטל על-ידו, ע"ש. וכ"כ חכם עב"י סימן ד:

שערי תשובה

[יג] וקנה. עין כ"ט. וענין באמנות שמואל סימן מ בהוספת החרין על-ידי עפר וצורות, אם אין הסתימה עולה ביותר מעשר אמות הרי הוא נקפת ואינו אוסר, אכל אם הוא יותר מעשר אמות הרי הוא נפרצה. וענין פשוט ח"ו סימן ה שדיון עיר הפקעת חרין עמק י' ונחב ד"ט קעיר השקף חזקה גבוהה דלתים גבוהים, ולכן הותר לטלטל אך סביב: יש שם גשורים שעוברים עליהם מצד זה לצד אחר של פרמלית והותר בענין שלא יהיו הגשורים קבועים במקומות או כבנון כ"א מטלטלים ותולים בכל צד ובכל זמן שצטרכו להגביתן כשלא יפלו, והיו כמו ראיות לנעל, שע"י הגביתן הותר העיר נעולה ונקפת, ואפילו אם היו קבועים, מ"מ יש צד"פ באמצע הגשורים, ובין שראשה הפרוץ הוא לכתומלית סגי בצה"פ, ולכן ע"י קנה רשות בעירובי הלשני שם שירי בלמי עירובי הקפא ומר בטלטלו, וע"ש דאפילו אם הגשורים שאין קבועים ונסגרים במקפת, מ"מ ראיות לנעל מקרי ע"י הגביתן הגשורים, וסגירת המקפת אינו קבוע אלא נראי, ולא דמי למשקעות בעצור

משנה ברורה

וכו': (קנו) וקנה, התל וכו'. ואם כל העיר מקפת תל (קמא) ונאמר-ך בנו בה בתים, אסור, דלא הוי מקף לדידה, וכמו שכתוב סימן שסג סעיף ב, וענין שם סעיף ח דאפילו בנה מחיצות גבוה עשנה על התל לא מהני. (קמג) ואם התל היה פחות מעשנה טפחים והשלים עד עשנה טפחים, מהני, דזה ההקף הוי מקף לדידה, דנעשה אחר שנבנה העיר. ועל-כן יכול לתקן אפילו אם היה התל סביב העיר פלו, (קמג) דהנינו שיפחת מהתל בשטח יותר מעשר אמות ברחב עד שלא יהיה בגובה עשנה טפחים, דבזה חשוב כפרצה, ונאמר-ך וישלים זה השטח, וקנה מהני, ויכול לעיל בסימן שסג סעיף ב, עין שם: (קנו) פמחיצה. ואם יש סביב העיר חרין עמק עשנה טפחים ורחב ארבעה טפחים דהוי פמחיצה ונסתם החרין על-ידי עפר וצורות, (קמג) אם אין הסתימה עולה ביותר מעשר אמות הרי הוא נקפת ואינו אוסר, אכל אם הוא יותר מעשר אמות הרי הוא נפרצה:

באור הלכה

* הוי פמחיצה. עין מגן אברהם מה שקתב בסעיף קטן מ, דלהתוספות אם רבים בוקעים בו מבטלי מחיצתא פיון שאינה עשויה בידי אדם. ולא העתקתיו במשנה ברורה, דכמה אחרונים חולקין בזה¹⁴⁹, וכמו שקתבתי לעיל בסעיף כט במשנה ברורה, עין שם, וגם מה שקתב דאפשר דלענין בקיעת רבים לא מקרי פחות מששים רבוא, לא נראה להו להאחרונים בזה¹⁵⁰, עין תוספתו שכתב: * מבוי המפולש וכו'. עין במשנה ברורה דמקרי שלא היה (ברחבו) שעור רשות הרבים, דהנינו פחות מ"ט אמה, כן כתבו הפוסקים, ומה דמהני בצד השני לחי, מקרי שעושה לחי נחב עד שיחמטע ביותר מעשר אמה (ותוספות): * ועדו השני לחצר וכו'. עין משנה ברורה. ומכל מקום כשהוא מפולש מצד אחד לקרפף יותר מבית סאתים שלא הקף לדידה, דינו כפתח לכתומלית [פמ"א]: * שאינה מערבת. עין ב"ט שכתב דבערבת אין צריך שום תקון לצד החצר והנינו אפילו בלא נשתתפו עם בני המבוי, דבנשתתפו אפילו כשהחצר אינה מערבת אין צריך אפילו לחיין. ויבאר הג"א הוכיח מסימן שסג סעיף לא להקפא, ודוקא שאינה מערבת, שאינם יכולים לטלטל בפני עצמם מחמת חסרון העירוב, אינם יכולים לאסור על בני המבוי קשעשו לחי, אכל אם היא מערבת, דמקרון לטלטל בפני עצמם, אוסרים אלו על אלו עד שישתתפו יחד עם בני המבוי או יעשו תקון חצר בדיון, דהנינו שני פסין משני הצדדין או פס אחד רחב ארבעה, וכן מצדו גם-כן בפרו מגדים, עין שם¹⁵¹: * אין צריך אלא לחי או קורה וכו'. עין במאמר מרדכי

א (א) מבוי המפולש וכו'. ומקרי שאתו המבוי לא היה ברחבו שעור רשות הרבים. וענין לעיל סימן שמה סעיף ח' וט' ובמשנה ברורה שם: (ב) צריך צורת הפתח וכו'. והשעם,

(א) דעל-ידי צורת הפתח נעשה פתוח פתוח מההוא צד והיו (ג) ועדו השני לחצר וכו'. דכיון דהחצר יש לו מחיצות הרי אין המבוי מפולש, ואין צריך צורת הפתח אלא לחי (ג) או קורה כדי לחלק בין דיורי החצר למבוי שלא יאסרו אלו על אלו. (ג) ויש מחמירין, ודוקא לחי לצד החצר בענין ולא קורה. (ד) וכל זה כשהחצר אינה רגילה במבוי זה, כגון שיש לה פתח למבוי אחר, אכל אם היא רגילה בו מקבר, אפילו צורת הפתח ודלתות אינן מועילות להחירי שם אם לא נשתתפה מבוי זה עם שארי החצרות הפתוחות לו, ואם נשתתפה בו אין צריך לערב קלל, כמו שכתוב בסימן שסג: (ד) אכל אם אינו וכו'. ורצה לומר, כשאין להסבוי תנאים המבארים לעיל, ממילא דינו רק כחצר, ועל-כן אפילו אם היה מפולש משני צדדיו לרשות הרבים (ה) ורבים נכנסין דרך אותו החצר לרשות הרבים, אין צריך רק תקון חצר משני צדדיו, דהנינו מכל צד שני פסין או פס רחב ארבעה: ב (ה) רשות הרבים עצמה. דהנינו רחובות ושוקים הרחבים ט"ו אמה ומפולשים משער לשער, ויכול לעיל בסימן שמה סעיף ז. וענין שם בסעיף ח' וט' דיש עוד מיני רשות הרבים: (ו) אלא בדתות. מן (ו) ומכאן, דעל-ידי נעשית כחצר של רבים, אכל צורת הפתח לא מהני אפילו אם יעשהו משני צדדיו. (ו) ויש פוסקים דסבירא להו דסגי בדת מצד

שער הציון

(קמא) מגן אברהם ושא" (קמג) פרי מגדים: (קמג) פשוט: (קמג) שער יתושב בשם אמנות שמואל: (א) אחרונים: (ב) ט"ו אלהי רבה שפסקימין לפסק השלחן ערוך, וכן משמע מבאר הג"א שהוא כתב שלחן ערוךין שלא יאסרו אלו על אלו די בלתי או קורה: (א) ב"ה, והוא כמגן אברהם: (ד) הג"א בשם התוספות: (ה) גמרא: (ו) ה"ף וקרא"ש ורש"י והרמב"ם, וקצת משמע כן גם מרא"ו: (ו) הרשב"א וריב"א, וכן משמע דעת ר"י בתוספות דף ו עמוד ב בדור המתחיל ונקרא רבה:

הלכות שבת סימן שסד

* והוא (ז) שנגעלות בלילה; (ח) ה'גוש אומרים אף-על-פי שאינן נגועות, אבל צריך שיהיו ראיות לנצל, שאם היו משקעות בעפר, מפנה אותן ומתקנן שיהיו ראיות לנצל. * ואחר שצדקה לה תקון דלתות, חשובה בלה פתח אחת ואין מבואהיה צריכה תקון: ג' ימבוי (ט) עקם⁹ במין ידליית, * דינו (י) כאלו היה (ב) (ג) מפלש בעקמימות, * וצריך צורת-פתח (יא) בעקמימותו, ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה¹⁰, או וקפוש רש"י, וכן הסמיכות והוא"ש ז' תה"א

באר היטב

(ב) מפלש. ולידן במבוי עקם צריך תקון כמו במפלש, ובכל מקום שמתקנן ערוב במבואות צריך ג"כ תקון בעקמימות, ט"ז. ועמ"א בסימן שסג סי' כז מש"ש:

בענין הנזכרות שדרגן לקרש על דברי רש"י. וכן באשלא-אברהם מ"ש בשם הנכ"י. וע"ש דאם יש גבוה צדקה מן הפנים הקרושים יש להמיר בפשוטות, ע"ש:

[ג] מפלש. עין בה"ט. ועין בשו"ת ב"ח הנדשות סימן ג תשובות הגאון מהר"ר יושע ז"ל שדעתו שצריך תקון, ושם פתח שד"י מהר"ר זלמן שור ז"ל פתח שא"צ תקון, וכן דעת

משנה ברורה

אחד שנגעלת בלילה, דאין זה רשות-הרבים כיון שמונע רבים מלעבור משער לשער, וסגי מצד השני בלחי או קורה, (ד) וכמו בעלמא היכא שיש שלש מחיצות שלמות: (ז) שנגעלות בלילה⁴. שצד-ידיו נחבטל מנהג שם רשות-הרבים, שאינה דומה לדגלי-מדבר שהיה פתוח כל שעה⁵: (ח) ה'גוש אומרים נכ"י. מדקדמיק המחבר דעה ראשונה בסתמא ודעה השנייה בשם יש אומרים, משמע דרעמו (ט) פדעה הראשונה. והנה מדברי השלחן-ערך מוכח דאין מערבין רשות-הרבים כי אפי' בדלתות. ובצירות שלנו, שמונהג העולם לתקן על-ידי צורת-הפתח אף שרחובותיה רחבין הרבה ומפלשין משער לשער, וגם פעמים רבות הולך דרך-הקלף תוך העיר⁶, ומדינא הני רשות-הרבים גמור על-ידי-יה, וכדלעיל בסימן שמה, ועל-כרחי דסומכין על היש-אומרים שבסימן שמה דרשות-הרבים לא הוי אלא-אס-כן ששים רבוא בוקעין בו, וזה אין מצוי [פמ"ג]. אמנם באמת הרבה ראשונים חולקין על היש-אומרים הנ"ל, כמו שכתבנו שם בסימן שמה, ועל-כך אף דאין למחות לאחריי הנוהגין להקל על-ידי צורת-הפתח, שכן נהגו מעולם על-פי דעת הפוסקים המקליו בזה, מכל מקום כל בעל-גנפש חמיר לעצמו שלא לטלטל על-ידי צורת-הפתח לכד. ועין בבאור הלכה: (ט) עקם כמין ידליית. והנה פתוח משני ראשיו לרשות-הרבים (י) או לכרמלית: (י) כאלו היה מפלש¹⁰. אחר ששעורבין מצד זה לצד זה לרשות-הרבים: (יא) בעקמימותו.

שערי תשובה

דמספר מעשה, ע"ש. ועין ג"כ מ"ת סימן מב שכתב ג"כ בעיר שפרוצה ביהם רביעית לגמרי רק שהנהר הולך בעד העיר וקרקע העיר גבוהה צדקה פתחים מן הפנים רק שיש גשר רחב יותר מצדקה, צריך לעשות על הגשר זה"פ, ע"ש. ועין בכנסת-יהוקאל סי' ג' ד' ובשם עיקב סימן יז. ובשבות-יעקב ח"ג סימן כח פתח: מהאנא או ברושדאם שהפנים להם חומה יש להמיר. ועין באה"ע וכו' והציעה מ"ש וע"ש דאם יש גבוה צדקה מן הפנים הקרושים יש להמיר בפשוטות, ע"ש:

באור הלכה

שכתב דמתשובת הר"ן המוכח בבית-יוסף משמע שחולק על דין זה: * והוא שנגעלות בלילה. ואם לא היו נעולות, וכל-שכן צורת-הפתח לכד, ח"ב חטאת לרעה זו, דאחר רבים ומבטלי מחיצתא, והוא דעת הר"ף והרא"ש והסמ"ג ועוד פוסקים שהביאו דברי רבי יוחנן להלכה, ודעה שניה הוא דעת הרמב"ם, והרמב"ם אפלו לא היו דלתות כלל כי אפי' צורת-הפתח אס-כן אין ח"ב חטאת, דפסק כרבי אלעזר דלא אחר רבים ומבטלי מחיצתא, כן כתבו האחרונים, ואר"צ-פ"כ מדרבנן צריך דלת גם לדעתו: * ואחר שצדקה לה נכ"י. הנה מבאר בסעף זה דברשות-הרבים בעי דלתות לכלי עלמא ורדעא קמימא צריך לנעיל, ואי לא הוי אסור לטלטל מראותיה, ורדעה בתרתיה די בראיות לנעיל, ואס-כן קשה על מנהג העולם שמוסתפקין בצורת-הפתח ברשות-הרבים שהוא רחב י"ו אמה ומפלש משער לשער; ולסמך על שיטה לדידן לית לן רשות-הרבים אס-כן קשה מאד, דבאמת רב ראשונים סוברין דגם בדין איכא רשות-הרבים, עין במשקנות-יעקב שהארץ בזה, ואס-כן קשה לסמך על זה באסור סקילה. והבאן דסומכין על שיטת הרמב"ם דפסק כרבי אלעזר דלא אחר רבים ומבטלי מחיצתא, ולדידה בודאי מן התורה סגי בצורת-הפתח, ולא נשאר לנו כי אם אסור דרבנן דיש גם לרבי אלעזר בלא דלתות, וכדמוכח מהרמב"ם, וכנה אפשר דיש לסמך אדעה דאין רשות-הרבים אלא בששים רבוא ולא הוי אלא כרמלית להכי סגי בצורת-הפתח; ומכל מקום לאו דרך כבשה היא, דרב הפוסקים העתיקו כרבי יוחנן דכלא דלתות נעולות יש חיוב חטאת, וגם קלא זו דאין לרשות-הרבים בלא ששים רבוא, הרבה ראשונים פליגי עלה, ועל-כך אף דאין למחות ביד העולם שנהגו להקל, אבל בעל-גנפש חמיר לעצמו⁸ כי יש היה מנהג העולם שחטאת, וכן פתח בספר בית-מאיר, עין שם: * דינו כאלו היה מפלש בעקמימות. הנה בדין זה יש באמת פלגמא ורבנות כמה שאמר בגמרא 'מבוי עקם דינו כמפלש', ודעת רש"י ועוד הרבה ראשונים ותוספות ורובנו יחזקו ותאשכול והאור נרדע קצת שלא יאיתי שם, שהוא הביא שהר"י היה מצדד יותר לבסוף כשיטת רש"י, ובשאר ראשונים נזכר דעת הר"י הפך מדעת רש"י וקרא"ש והר"מ (הגם בבית-יוסף כדעת רש"י, וכבר העיר עליו בזה בפרישה, עין שם) ורבנו יתום והטורן דצריך תקון בעקמימותו, הן שצדקה בעקמימות צורת-הפתח ובשני צדדיו לחי או קורה, או כצדדיו צורת-הפתח ובאמצעיותו לחי או קורה; ודעת הר"י והרשב"א דאין צריך תקון בעקמימותו, ודינו כפשא מבוי מפלש דעושה צורת-הפתח בראשו אחד ולחי או קורה כקצה השני ובעקמימותו אין צריך כלום. וכתב בבית-יוסף דלהלכה נקטין כמו שפחת הטור כדעת רש"י, לפי שהסימו אליו התוספות והרא"ש. ועין בתשובת רבי עקיבא איגר סימן לג דדעת הר"י והרשב"א אס-כן לאו דעת יחידה היא, דהרבה גדולים חקרו-לב עומדים בשיטתם, והם הרמב"ם (גם באור נרדע ורבנו יתום פתחו דעת הרמב"ם מהר"ן והרשב"א והרשב"א ומהר"ר זלמן ונגם מגוסת הרבנו חננאל בדר ח דגוס 'כרבו לה בדיא בשפתה', משמע אס-כן קצת דסבירא לה כהר"י, עין שם), עין שם בתשובת רבי עקיבא איגר. ועל-כך נראה לעניות דעתי, דבשעת הדחק שאין יכול לעשות תקון בעקמימות יכול לסמך על שיטת הר"י, וזהו אפלו במבוי שבזמן הש"ס, ובפרט לענין מבוי שלנו שיש לו דין חצר מפני שאין בתים וחסרות פתוחות לתוכו, כמבאר לעיל בסימן שסג סעף כו בהג"ה, בודאי יש לסמך להקל כדעת האחרונים המקליו¹³ והנהיג המגן-אברהם ושאר אחרונים הרבה העומדים בשיטתו, וכמבאר לעיל בעשר-הציון שם, ודלא כט"ו בסימן ז' דאין צריך לעשות תקון בעקמימותו נאלץ בשני צדדיו צורת-הפתח, וכנ"ל בהג"ה שם, וזה מהני אפלו היה רחב המבוי יותר מעשר אמות, משום דאפלו במבוי גמור שהוא עקם, דעת כמה ראשונים דאין צריך תקון בעקמימותו, וגם מעקר הדין אפלו לדעת רש"י נראה שהתקון ההוא אינו אלא מדרבנן: * וצריך צורת-פתח בעקמימותו. ומהני אפלו היה שם באותו מקום רחב יותר מעשר אמות, כמו שכתבו התוספות בדר ו

שער הציון

(ח) וטעם סבירא הראשונה, דסבירא לה דוקא היכא דהוה מחיצות גמורות, אבל היכא דמחיצה שלישית הוא על-ידי דלת [שפתוחה כל היום ונגעלת רק בלילה], רביעית נמי צריך דלת [ותוספות הו"ל: (ט) ועין בדרב"י-משה⁷], וכן לא הגיה אדברי המחבר, משמע דחזר מנה [פמ"ג: (י) ונשכ"א בעבודת-הקדש ורבנו יהונתן, דלא כמשאת-בנימין, וכן הסכים הט"ו ובלאה רבה רעה לכת"י דברי המשאת-בנימין, אבל בנשכ"א ור"י מבאר כהט"ו, וכבר השיגו בזה הנושט"א אד"ס]:

ציוורים: (1) רח"י

הַלְבוּת שְׁפַת סִימָן שֶׁסָד

ביאורים ומוספים

שכתב שלדעת הרמב"ם מועילה צורת הפתח כמו שם ד' מחיצות]. ועל פי זה יישב את מנהג העולם שסומכים על צורת הפתח לטלטל ברשות הרבים, והיינו משום שדרך כלל יש בעיר ג' מחיצות שהעומד בהן מרובה. וכן השיב החו"מ להלכה (ש"ת אחיעזר ח"ד סי' ח) לענין תיקון העירובין בעיר פאריז שיש בה סי' ריבוא, שמועיל לתקנה על ידי צורת הפתח, משום שיש לעיר ג' מחיצות שהעומד בהן מרובה על הפרוץ, ובאופן זה אין בכח הרבים לבטל את המחיצות. וראה בביה"ל לעיל (סי' שמה ס"ז ד"ה שאין) שהבאנו את דבריו באריכות.

[ש"ע ס"ג]

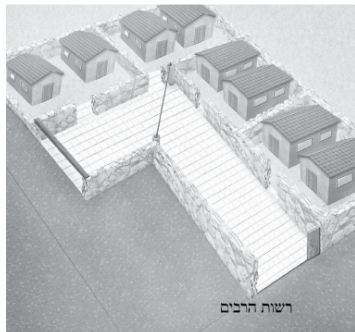
מבוי עקום.

9 הקדמה

דין מבוי עקום שונה מדין שאר מבואות בשני דברים: א. שאינו נותר על ידי שיעמיד לחי בשני ראשיו. ב. לדעת רש"י [וכן פסק השו"ע], אפילו אם תיקן את שני ראשיו בצורת הפתח, עדיין צריך לעשות תיקון של לחי במקום שבו הוא מתעקם. טעם הדין הראשון הוא, שהרי נפסק להלכה [ראה שו"ע לקמן סי' ססה ס"א] ששיעור פירצת מבוי כשבושעים בה רבים הוא ד' טפחים, וכן הפירצה שבין שני המבואות נדונה כפירצה לרשות הרבים, כיון שהפירצה מפולשת לרשות הרבים דרך פתח המבוי, ולפיכך אם מבוי פרוץ לחבירו בד' טפחים לא מועיל מה שתיקן את ראשו בלחי, שהרי זה כמו שיש פירצת ד' טפחים למבוי באחד מצידיו. וטעם הדין השני הוא משום היכר. ולהלן (משנ"ב ס"ק ג) יתבאר שאם ראשו של מבוי אחד סתום אין נוהגים בו שני הדינים, שהרי באופן זה אין הפירצה שפרוץ מבוי אחד לחבירו מפולשת לרשות הרבים, ולכך די במה שיתקן את ראשו הפתוח לרשות הרבים בלחי.

[ש"ע שם]

קמין דלי"ת, דינו קאלו הנה מפלש בעקמימות, וצריך צורת פתח בעקמימותו, ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קונה¹⁰. (10 כזה)

10 כזה

[שעה"צ ס"ק י]

וכבר השיגו קנה הנשמת¹¹.

11 וביאור הענין, שבש"ת משאת בנימין (סי' צב) כתב בשם מהרי"ו, שבזמננו שאין לנו רשות הרבים, אין צריך לתקן מבוי בעקמימותו. והט"ו (סי' ב) הקשה על דבריו, שהרי מבוי עקום דינו כמפולש, ובשו"ע לעיל (סי' א) מבואר שמבוי יש לו דין מפולש אפילו אם הוא פתוח לרמלית. והא"ר (סי' ג) יישב, שיש לחלק בין מבוי ישר, שאפילו הוא מפולש לרמלית דינו כמפולש, לבין מבוי עקום, שדוקא אם הוא מפולש לרשות הרבים דינו כמפולש. והביא ראיה שמבוי ישר חמור יותר, שהרי דעת שמואל בגמרא (עירובין ו, א) שמבוי עקום דינו כסתום, ומבוי ישר דינו כמפולש.

המשך במילואים עמוד 15

[משנ"ב ס"ק ז]

שנעלות בלילה⁴.

4 ולענין פלטיא שהיא מקום השוק שמתקבצים שם לסחורה, הביא הבאר היטב (סי' שמה ס"ק ז) את דברי השו"ת חכם צבי (סי' לז) שכתב לחדש בשם הרשב"א, שדינה כרשות הרבים אפילו אם דלתות המדינה נעולות בלילה. וביאר דבריו, שמה שמועילות דלתות נעולות בלילה להתיר את רשות הרבים, היינו דוקא במבואות המפולשים שהם מיוחדים לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בהם, אבל בפלטיא שיד כל אדם שוה שם, לא מועילות דלתות נעולות לבטל משם שם רשות הרבים. אלא שתמה, שלא ראה לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה. ובשו"ת שאלת יעב"ץ (סי' ז) הביא את דברי אביו שקילס את דברי הרשב"א, ותמה על כך, שהרי דאי שאם הקיפו פלטיא במחיצות שלימות בידי אדם בטל ממנה שם רשות הרבים, ואם כן יתכן שכך הדין גם אם עשו לה דלתות.

[משנ"ב ס]

שאנייה דוקא דלגלימךר שקהי פתיח כל שעה⁶.

5 ולענין הנדון האם צריך שהדלתות יהיו נעולות כל לילה או שדי בכך שהן נעולות רק בשבת, בקונטרס דלתות החדשות שבספר גלי ים (סוף ס"ק ב) משמע שאף אם אינן נעולות אלא בשבת מותר. אמנם ברש"י (עירובין ו, ב ד"ה ירושלים וד"ה חייבין) מבואר שצריך שהדלתות יהיו נעולות בכל לילה, וכן כתבו האור זרוע (ח"ב סי' קטט), והב"ח (ד"ה משי"כ רשות הרבים), והערוך השלחן (סי' א). ולדעתם יש לעיין אם רוב לילות השבוע נחשבים ככולו, וכן כמה זמן צריך שינעלו בכל לילה.

ולענין הנדון האם צריך שהדלתות ינעלו במפתח, ראה בספר דלתות שער העיר (אות ו) שכתב שלא צריך שהדלתות ינעלו במפתח.

[משנ"ב ס"ק ח]

הולך דרך המלך תוף העיר⁶.

6 מכאן משמע שמנהג העולם היה שלא כדעת הרמב"ן (המבואר בביה"ל לעיל סי' שמה ס"ז ד"ה י"א) שדרכים ההולכים מעיר לעיר אין צריך שיהיה בהם שישים ריבוא גם לדעת רש"י, שהרי דרך המלך העוברת בעיר מסורה לכל המדינה ואף על פי כן הצריכו שישים ריבוא.

[שעה"צ ס"ק ט]

ועין בדרך המשנה⁷.

7 שנחלק על הב"י שפסק כהרי"ף והרא"ש שצריך דלתות נעולות, ונטה לפסוק כדעת הרמב"ם שיש להתיר גם בדלתות הראויות לינעול, כיון שהמגיד משנה והטור כתבו שדברי הרמב"ם עיקר. וכתב הפמ"ג (א"א ס"ק ב), שממה שלא הגיה הרמ"א בשו"ע כלום, משמע שחור בו. וכן לעיל (סי' שמה ס"ז) הגיה הרמ"א כדעת המחבר, שאם אין הדלתות נעולות בלילה נחשב רשות הרבים, ועיין שם במשנ"ב (סי' כב).

[ביה"ל ד"ה ואחר]

אבל בעל נפש יחמי לעצמו⁸.

8 דעת החו"מ (א"ח סי' קז ס"ק ד), שלהלכה אין הילוך הרבים מבטל את המחיצה במקום שגודר במחיצות שהעומד בהן מרובה על הפרוץ, שכן היא דעת רוב הפוסקים [ונחלק על הביה"ל שפסק שדילוך הרבים מבטל את המחיצה]. עוד כתב (שם ס"ק ה), שגם אם עשה שלש מחיצות שהעומד בהן מרובה על הפירצה הרי זה מותר, ורק צורת הפתח מתבטלת על ידי הילוך הרבים, לפי שאינה חשובה כשם ד' מחיצות אפילו לדעת הרמב"ם [ונחלק על הביה"ל